

1795, 1.
145
A3

DISSERTATIO INAUGURALIS IVRIS ECCLESIASTICI
DE
VITA CANONICORVM
COMMVNI
EIVSQVE
VESTIGIIS HODIERNIS.

QVAM CVM SVBIVNCTIS
EX VNIVERSO IVRE POSITIONIBVS
IN ALMA IVLIO-DVICALI WIRCEBVRGENSIVM ACADEMIA
AVCTORITATE INCLYTI IVRECONSVLTORVM ORDINIS
PRAESIDE

IOANNE PHILIPPO GREGEL,

I. V. D. REVERENDISS. ET CELSISS. S. R. I. PRINCIPIS EPISCOPI WIR-
CEB. FRANCIAE O. D. CONSIL. ECCLES. IVRIS ECCLES. PROF. PVBL. ORD.
INSIGNIS ECCLESIAE COLLEG. IN HAVGIS CANON. CAPIT.

PRO
LICENTIA SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
LEGITIME CAPESSENDI

PVBlicae ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT
MICHAEL ANTONIVS LOEWENHEIM,
DETTELBACENSIS.

WIRCEBVRGI IN AVDITORIO IVRIDICO
DIE XVIII. IVLII MDCXCIV.

IVRIS FRANCISCI ERNESTI NITRIBITT, VNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

DE
VITA COMMUNI CANONICORVM,
EIVSQVE
VESTIGIIS HODIERNIS.

CAPVT I.

DE OECONOMIA VITAE COMMVNIS VNIVERSIM.

§. I.

Cum de re statutaria Capitulorum Germaniae quaedam conscribere meditarer, fere vbiqve, deprehendi, illa omnia, quae ^{Scribendi occasio,} dissoluta vita communi ex eius instituto retineri potuerunt, hodie adhuc in collegiis Canonicorum reperiri, & licet pleraque vix non omni scopo nunc destituantur, nihilominus anxie seruari, vt a senescentibus fieri solet in iis vitae moribus, quibus a tene-

ris

ris assueverunt. Operae pretium existimaui, in hasce reliquias veteris formae curiosius inquirere, eoquod ex earum originibus quandoque legum vel statutorum recta interpretatio haurienda sit, in quibus antiqua illa instituta probata fuerunt.

Indubium quidem est, plures Ecclesias, potissimum collegiatas, vita communi iam dissoluta erectas, plura religiosorum monasteria in collegia Canonicorum deinceps conuersa fuisse, in quibus disciplina a Concilio Aquisgranensi praecepta nunquam viguit; verum hae nouellae plantationes ad exemplum illarum efformatae & excoltae fuerunt, quae olim vitam communem obseruauerant, vt nullum inter vtramque speciem discrimen occurrat, & ex hodierno statu harum Ecclesiarum non facile liceat iudicare, an vitam communem aliquando abiecerint, an illa alibi iam dissoluta demum fuerint institutae; par igitur ratio obtinet, etiam harum intuitu ad illas origines redeundi.

§. v II. C.

Scepns,

An vita communis Canonicorum S. AVGVSTINO Hypponenſi Episcopo, an EVSEBIO Vercellenſi primam originem debeat, an vtraque regula diu seruata, an Ecclesiis Francis communicata fuerit, aliis, quibus vacat, discontendendum relinquo. Mihi tantum propositum est, inquirere, quale vitae institutum medio circiter saeculo octauo a CHRODEGANGO primum Canonicis Ecclesiae Metensis praescriptum, a COROLO M. dein pro vniuersis Ecclesiis Regni Francorum probatum fuerit a); quid Patres sub auspiciis LYDVICI pii A. 816 Aquisgrani congregati ad regulam CHRODE-

GANGI

3

GANGI emendandam & perficiendam contulerint; quænam nunc in collegiis Canonorum ex instituto illo supersint vestigia; quænam vel mutata vitæ ratio respuerit, vel dies deleuerit? Illa, quæ velut corollaria e rerum gestarum serie deducam, non omnia singulis Canonorum collegiis conuenire, neque hæc sibi velut enim ouo similia esse, facile largior; eoquod quandoque discordiæ fratrum, Prælatorum auaritia, vel fastus & profusio, belli priuati licentia, præpotentium vicinorum rapacitas & alia rerum adiuncta adhibendis cautelis, incundis pactis, specialibus statutis, obseruantis & vniuersim modificando diuersimode statui sociali ansam dederint; quæ diuersitas quidem status collegialis identitatem, non tamen similitudinem tollit, velut hominum vultus sibi similes sunt, quamuis lineamentorum mira varietate & inflexione inter se discrepent.

- *) „Prouidendum omnimodis, ac diligenter exquirendum, qualiter Canonici viuant, nec non & Monachi, vt vnusquisque eorum secundum ordinem canonicæ & regulariter viuat. 1. Id est, vt refectoria & dormitoria vna simul obseruentur, quemadmodum iam dudum in capitulis nostris iniunctum habemus.“ Capitulum 4 Anni 1513 apud HARZHEIM *Concil. Germ.* Tom. I. pag. 415. Patres in Concilio Aquisgrani A. 816 congregati testantur, quod „plerique, auxiliante Christo, deuote ac religiose cum sibi subiectis canonicam seruent institutionem, & in plerisque locis idem ordo plenissime seruetur.“ Ibid, pag. 431.

§. III.

Descriptionem vitæ communis in duo capita dispescere lubuit, quorum primum eius Oeconomiam vniuersim, alterum collegii membra, & diuersa Canonorum officia sistit. Vita communis vniuersim vel necessaria subsidia, velut habitationem, victam,

*Classis
communis
Canonice
vni.*

A 2

vesti

vestitum respicit, vel exercitationes praescriptas, quae nunc singula perlustranda sunt.

In primis, quod ad communem habitationem attinet, regula Praepositis iniungit: „vt claustra, in quibus Clero sibi commissio canonice viuendum est, firmis vndique circumdant munitioibus, vt nulli omnino intrandi, aut exeundi, nisi per portam pateat aditus“ a). Quae vt exactius obseruarentur, porro constituitur; „vt eligatur a Praelato ex congregatione sibi commissio frater probabilis vitae, cui officii sit, portam Canonico- rum cum summa obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac referare, vt nulli per eam, nisi per licentiam, aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam obseruandum est, ne eis, quibus cordi est, plus otii vacare, quam diuinis obsequiis incubare, foras euagandi locum praebeat, & eorum nugarum, quod nefas est, particeps fiat. Debet praeterea aduenientes quosque cum caritate suscipere, & Priori aduentum eorum causamque nuntiare. Expleto namque vespertino & completorio officio, obseratisque foris, claues earum idem Portarius ei, qui vicem Praelati gerit, ferat, vt nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas, quas etiam ab eodem in crastinum tempore accipiat constituto“ b). Si quis forsitan, officii obeundi causa, extra claustrum vocatus ad completorium redire non poterat, ei neque ostia pulsare, neque per aliam portam claustrum ingredi licuit, donec plebi officium nocturnum frequentanti fores Ecclesiae aperirentur c).

*) Regula Aquisgran, cap. 117 apud HARTHEIM *Conc. Germ.* T. I. pag. 501.
Inde hodie adhuc *das Mönster, der Bruderhof, der Kreuzgang.*

b) Ibid. cap. 143; huic officio sine dubio primam originem debet, quod etiamnum
in quibusdam Ecclesiis reperitur, *das Pfortenam.* Vid. WÜRDTEIN N. subf.
Tom. XII, pag. 105. 135.

c) Reg. CHRODEGANGI cap. 4 & 27 apud HARDVIN *Concil. Tom. IV.* col. 118.
& 1192.

§. IV.

„Ita instituiamus, inquit CHRODEGANVS, vt in illa claustra *Dormit-*
ille Clerus canonicus, qui sub ipso ordine, Deo adiuuante *rium com-*
uere debent, vt omnes in vno dormiant dormitorio, praeter *mune.*
illos, quibus Episcopus licentiam dederit, secundum quod ei ra-
tionabiliter visum fuerit, vt in ipsa claustra per dispositas man-
siones dormiant separatim; & per singula lecta singuli dormiant,
& in dormitorio similiter separatim dormiant mixti cum seniori-
bus propter praeuidentiam bonam, vt seniores praeuideant,
quod iuniores secundum Deum agant“ a). Segregationem Ca-
nonici a dormitorio communi potissimum ob aduersam valetudi-
nem & ingrauescentem aetatem permissam fuisse e regula Aquis-
granensi discimus, vbi: „quamuis Canonicis proprias licitum sit
habere mansiones, debet tamen a Praelato mansio infirmorum
& senum intra claustra Canonicorum fieri, vt . . . in eadem suam
aptissime possint tolerare imbecillitatem“ b).

a) Cap. 3, apud HARDV. l. cit. col. 1183.

b) Cap. 142, HARTHEIM l. c. pag. 512. Conf. regula S. BENEDICTI cap. 22.

*Refectio-
gium com-
mune;
mensae se-
cundum
gradus Ca-
nonicorum
separatae.*

Refectorium quidem commune fuit, ad quod signo dato omnes conuenire, & obseruato silentio lectioni sacrae intendere iubebantur; congregatio vero secundum diuersitatem ordinum & officiorum in quinque mensas distributa fuit, quibus quandoque sexta & septima pro reliquo Clero ciuitatensi Ecclesiae cathedrali non adscripto accesserunt. Ita nimirum CHRODEGANGVS: „prima mensa Episcopi cum hospicibus & peregrinis fit, & ibidem Archidiaconus, vel quibus Episcopus iusserit sedeant. Secunda mensa cum Presbyteris. Tertia cum Diaconibus. Quarta cum Subdiaconibus. Quinta cum reliquis gradibus. Sexta cum Abbatibus, vel quos iusserit Prior. In septima reficiant clerici, qui extra claustra in Ciuitate commanent, in diebus Dominicis vel festiuitatibus praeclaris “ a).

a) Cap. 21. Ibid. col. 1190.

§. VI.

*Refectio-
nis
modus.*

Quod ad ciborum qualitatem & refectio- nis modum attinet, regula CHRODEGANGI inter dies, quibus carnibus vesci licet, & inter dies ieiunii discernit; intuitu illorum constituit: „vt Cle- rus panem, quod sufficiat, accipiat, pulmentum a) vero ad sextam b); carnem inter duos ministracionem vnā & cibaria vna accipiant c), & si cibaria non habent, tunc duas ministraciones de carne, aut de lardo habeant d). Ad coenam autem aut vnā ministracionem de carne inter duos, aut vna cibaria habeant “ e). Carnem clericis ministratam, saltem plurimam partem porcīnam fuisse,

fuisse, e verbis mox adiectis colligitur: „si contigerit, quod illo anno glandis vel fagina non est, (quibus greges porcorum saginari solent) & non habent, quibus licet mensuram de carne implere postea, praenideat Episcopus, iuxta quam possibilitatem Deus dederit, aut de quadragesimali alimento, aut alio, unde consolationem habeant.“

a) Hoc vocabulum veteribus non incognitum sequiori aetate maxime in regalis monasticis usurpatum fuit, ubi pro quouis obsonio accipitur. DU FRESNE in Glossar.

b) Tempus sextae in horis canonicis nomen & hymnus indicant. Sexta enim apud Romanos nostrae duodecima respondebat. VAN ESPEN de horis Canon, P. II, cap. 3. §. 2.

c) Cibaria idem significat ac frumentum, bladum, atque hoc loco cibus e farina confectos. DU FRESNE l. c.

d) Germania tum temporis adhuc sylvis horrida, paludibus & aquis stegantibus foeda, aer humidior fuit; eiusmodi soli aerisque temperiem porcis maxime convenire experientia omnium regionum docet; hinc verosimile est, lardum & carnem porcinae praecipuam alimentorum speciem inter habitatores fuisse. In quana rem afferri meretur ex responsione Zachariae Pontif. ad S. Bonitacum locus, ubi: „nam & hoc inquisisti, post quantum temporis debet lardum comedi? Nobis a Patribus institutum pro hoc non est. Tibi autem peccati consilium praebemus, quod non debeat illud mandi, priusquam super fumo siccetur, aut igne coquatur. Si vero liber, ut incoctum manducetur, post paschalem festivitatem erit manducandum.“ HARTZHEIM Concil. Germ. T. I. pag. 89.

e) Reg. cap. 22. Reg. Aquisgran. cap. 122.

§. VII.

De ieiunii diebus in eodem capite praecipitur: „illo tempore, quando quadragesimalem vitam debent ducere, tunc ad sextam

Continuatio.

sextam inter duos fratres portionem de formatico *a*) & cibaria accipiant; & si pisces habuerint, aut legumen, aut aliud quid, addatur & tertium. Et ad coenam inter duos cibaria vna, aut portionem de formatico accipiant. " Praeterea canonici diuisos inter se hortos colere, atque per vices olera ad mensam sibi vicissim ministrare inebantur *b*).

a) Caseus, Gallis fromage vel fromage, quod in forma infarciatur, & struatur, DE FRESNE l. c.

b) Reg. Aquisgr. cap. 122.

§. VIII.

*Qualitas
& mensura
potus.*

Exactissima est vtraque regula in determinanda qualitate & mensura potus congregationi fratrum praebendi. Optauerat eundem CHRODEGANGVS, vt Canonici Ecclesiae suae adscripti a vino prorsus abstinerent, sed quia, inquit, id persuadere non possumus, vt vinum prorsus non bibant, saltem in illis ebrietas non dominetur. Praecipit igitur, vt, „quando bis in die edendum fuerit, Presbyteri ad sextam tres calices accipiant, ad coenam duos; Diaconi, qui in gradu sunt *a*), ad sextam tres, ad coenam duos; Subdiaconi ad sextam duos, ad coenam duos *b*); reliqui gradus ad sextam duos, ad coenam vnum. . . Si vero contigerit, quod vinum minus fuerit, & istam mensuram Episcopus implere non potest, iuxta quod praecauit, impleat; illi autem fratres non murmurent, sed Deo gratias agant, & aequanimiter tolerant. Nam si esse potest, vt tantum habeant, tunc pro nullo modo remaneat. Et illis, qui se a vino abstinent, praecipiat Episco-

Episcopus, vel qui sub eo est, vt tantum habeant de cereuisia, quantum de vino habere debuerant. Et si Episcopus voluerit ad superscriptam mensuram aliquid potus addere, in eius potestate consistat, & de cereuisia eis *consolationem* faciat “ c).

- a) Diaconi, qui in gradu sunt, hic discerni videntur ab illis, qui ad huc ordinem quidem promoti fuerant, sed quoad ministerium in Ecclesia praestandum Subdiaconorum, aut aliud inferius officium explebant.
- b) Haec diuisio Canonorum in ordinem *Presbyterorum, Diaconorum Et Subdiaconorum* in pluribus hodieum Ecclesiis, tam cathedralibus, quam collegiatis reperitur, & quamuis vi statutorum quandoque requiratur, vt Capitulum ingressuri Presbyteratum suscipiant, nihilominus ratione ministerii in Ecclesia praestandi in ordine Diaconorum vel Subdiaconorum contenti sunt; exemplum vid. apud WÜRDTEIN *Subsid. dipt.* Tom. II. pag. 340.
- c) Cap. 23. Hisce consolationibus *distributiones extraordinarias, fercula, manuaia prompta* &c. originem suam debere videntur, quas subin per donationes in hunc finem factas multiplicata & aucta fuerunt.

§. IX.

Statutum in regula CHRODEGANZI inaequalitatem in mensura potus concilium Aquisgranense rursus sustulit, & singulis Canonicis, sine discrimine ordinis aut gradus, aequale pondus tribui praecepit a); ita nimirum, vt in omnibus locis singuli Canonici singulis diebus vini libras quatuor acciperent; si maiores facultates Ecclesiae id permittant, sique regio vini ferax fuerit, quinque libras singulis vult praebere. Quodsi vel regio vinifera non fuerit, vel sterilitas vinearum pondus praescriptum praebere non fuerit, saltem vna libra vini singulis per diem exhibenda, reliquum pondus vero in cereuisia, vel, vt etiam vocatur, in potu

*Continuum-
sto.*

ex diuersis materiis confecto subplendum erat. Cauctur praeterea, satagendum esse Praelatis, vt e vicinis prouinciis viniferis fratribus vinum procurent; „quoniam, quamuis in plerisque regionibus vineae non sint, abundat tamen sancta Dei Ecclesia, Domino attribuenta, aliarum rerum copiis, e quibus industria Praelatorum vinum adipisci, sibi que subditis iuxta facultatem, pocula conferre possunt.“

a) „Propter diuersitates & inaequalitates mensuraram, . . . Noueriat tamen generaliter omnes, libram non amplius, quam duodecim vacuis constare debere.“
Reg. Aquisgr. cap. 122.

§. X.

*Coniunia
episcopalia.*

In regula CHRODEGANI indicantur certi dies festi, quibus ab Episcopo Canonicis, quandoque in aedibus episcopalibus, quandoque in communi refectorio, lautior refectio exhibenda fuit; ita enim habet: „Episcopus in Natiuitate Domini & Pascha Domini in domo a) ipsis clericis refectionem faciat, si praesens est b); & si absens his diebus est, tunc in eorum refectorio habeant refectionem sufficienter, sicuti superius scriptum est. Et postquam de refectorio exierint, in Caminata c) bibant duas vices aut tres, qualiter consolatio sit, & ebrietas non dominetur. Et Epiphania Domini, & media Pascha, & clausum Paschae, & ascensione Domini & Pentecoste & Natalitiis, Episcopi, istos dies Episcopus eis in refectorio ad sextam refectionem faciat“ d).

e) Po

- a) Per domum hinc aedes ad habitationem Episcopi destinatas, & monasterio Canonicorum contiguas intelligi, inde colligitur, quod refectio in domo ab Episcopo praesente, ab illa in comuani refectorio Episcopo absente exhibenda discernatur.
- b) Quantum scio, mos hic, in certis anni festis, potissimum episcopalibus, Capitulum Ecclesiae cathedralis solenni conuiuio excipiendi, in omnibus Archi- & Episcopatibus Germaniae vsque ad nostra tempora retentus fuit.
- c) Camera, in qua Caminus extat, DU FRESNE.
- d) Cap. 38.

§. XI.

Cum Patres concilii Aquisgranensis de vestitu Canonicis praebendo nihil praescribant, sed prohibeant tantum, ne Canonici, quod fieri solebat, Monachorum cucullis vtantur; ne vestis sit plus iusto cultior, vel insolita, vel deformis, in quibus vel elationis, vel simulationis noxam latere dicunt a), hinc illis adqueuisse videntur, quae de vestitu Canonicis praebendo in regula CHRODEGANI sequentibus constituta fuerant: illa media pars Cleri, qui seniores fuerint, annis singulis accipiant capas novas b), & veteres, quas anno praeterito acceperunt, semper reddant, dum accipiunt novas. Et illa alia medietas Cleri illas veteres capas, quas illi seniores annis singulis reddunt, accipiant; & illi seniores illas capas, quas reddere debent, non commutent. Sarciles c) accipiant illi Presbyteri, qui ibidem in domo assidue deseruiunt, & illi Diaconi septem, qui in eorum grada consistunt, aut sanam, vnde ipsos sarciles binos in anno habeant, & ille alius Clerus vnusquisque singularis. Camfiles d) autem accipiant illi Presbyteri & Diaconi

B 2

annis

annis singulis *binos*; Subdiaconi *Camisla cum dimidio*, & illi, qui in reliquis gradibus sunt, *fringulos e*). Calceamenta vero omnis Clerus annis singulis pelles vaccinas accipiant, & soleas paria quatuor *f*).

a) Cap. 124.

b) Fuit tunicae laxioris & talaris species, quae caeteris vestibus superaddebatur, cum foras aut peregre proficiscendum esset. DU FRESNE. Verosimiliter caputio instructa fuit, quia ISIDORVS etymologiam capae inde repetit, quod quasi totum capiat hominem.

c) Vestis, vel potius panni species. *Ibid.*

d) Vestes lineae, vel lanae, vel canbinae. *Ibid.*

e) Haec inaequalitas in distributione vestimentorum, quae, ut vidimus (§. VIII), secundum regulam CHRODEGANGI etiam in distributione potus observata fuit. *Oblegiti* ansam dedisse videtur; vero enim simillimum est, quod vita communi dissoluta senioribus Canonicis prae iunioribus reditus quidam praecipui assignati fuerint, quia vita communi adhuc vigente iam plura & maiora praecipua perciperant emolumenta.

f) Cap. 29.

§. XII.

*Canonico-
rum opes.*

Opes Ecclesiarum, potissimum cathedralium, iam ab incunabulis vitae communis ingentes fuisse, e regulae Aquisgranensis cap. 122 discimus, in quo ratione facultatum in maiores, mediores & minores distribuuntur. Ad primam classem referebantur, quae ter vsque ad octies millenos mansos possidebant; ad secundam, quibus bis mille, aut saltem non infra mille mansi erant; ad minores denique, quarum possessiones millenarium mansorum
nume-

numerum non aequabant. Si terris cultis addantur siluae, quibus tum temporis Germania abundauit, aliaeque terrae incultae, ingentem quandoque districtum ab vna Ecclesia possessum fuisse facile comprehenditur.

§. XIII.

Has opes tam per donationes inter viuos, quam per dispositiones mortis causa a fidelibus plurimum auctas fuisse, innumera, quae nunc typis excusa sunt, documenta ostendunt. Eas in immensum crescere necesse fuit, si, quod instituerat CHRODEGANGUS, aliquamdiu fuerit retentum; hic nimirum nullum congregationi adfociari permisit, nisi bona sua patrimonialia Ecclesiae donasset, solo usufructu donanti, si ita voluerit, per precariam ad dies vitae reservato a).

*Earum in
crematio.*

a) „Quicumque se ad hunc ordinem canonicum . . . sociare voluerit, de rebus, quas habet, solenniter donatione per praesentem donet Ecclesiae B. Pauli ad opus Dei, vel Clericis ibidem deseruentibus; faciat & precariam, si ita ei placuerit; exinde ab Episcopo accipiat in ea ratione, vt, dum adiuuet, ipsas res usufructuario ordine habeat, & post obitum eius cum omni integritate ad Ecclesiam, cui datae fuerint, vel ipsius congregationis, absque vllius consignatione, vel expectata traditione reuertantur. . . . Et Clerici de ipsis rebus, quas in precarias habent, neque de terris, neque de vineis, aut syluis, pratis, domibus, aedificiis, mancipiis, accolabus, vel quibuslibet rebus immobilibus minuendi, aut vendendi, aut communicandi potestatem non habeant.” cap. 31.

§. XIV.

Vita Canonicorum fere omnis in horis canonicis recitandis aut cantandis occupabatur, in quam rem tot in vtraque

*Canonicorum
elevationes;*

B 3

regula

a) *Officium* regula praecepta reperiuntur, ut ex eorum numero iam suspicari
diuinum. liceat, easdem preces, singulis diebus, statis horis vniformiter
 b) *Capitu-* recitandas hominis etiam inculti genio non conuenire, sed
lum. creare taedium, & sensim in actus mechanicos degenerare, quibus corpus magis occupatur, quam animus. His igitur
 ommissis, illa tantum parces attingam, quae communem viuendi
 ordinem concernant.

Celebrato officio nocturno & Prima Canonici ad *Capitu-*
lum a) conueniebant, in quo S. Scriptura, homiliae Patrum &
 caput regulae praelegebantur, simul etiam communi consilio de
 saniebantur negotia collegii salutem concernentia b):

a) „Ideo autem ad capitulum omnes quotidie conuenire constitimus, ut & animus
 verbum Dei audiat, & quod Episcopus, vel Archiepiscopus, vel quilibet tunc praesens
 esse videtur, ibidem, quod iuberé habet, iubet; & quod corrigere, corrigat;
 vel quod faciendum sit, ordinare studeat.“ *Canon. cap. 8. Regula vero Agnisi*
gran. cap. 127. „Ut quotidie ad collationem veniant, ubi & hanc institutionem
 & aliarum Scripturarum S. lectiones perlegant, & pro admittis veniam postulent, &
 sententiam pro qualitate admitti suscipiant; ubi etiam de communi profectu &
 utilitate Ecclesiae pertractent.“

b) Inde *Capitula* Canonicorum originem habent, in quibus de negotiis collegialibus
 conclusa sunt, & statuta condantur. Cum vita communi dissoluta praelectione
 sacrae in desuetudinem abirent, atque tantum de bonorum administratione & dis-
 pensatione; de iuribus Ecclesiae tuendis & augendis ageretur, Canonici iuniores,
 qui ob infirmam aetatem nequidem rebus suis praesse poterant, ab hisse consen-
 sibus excluderentur; inde discrimen inter Canonicos *Capitulares* seu dominos
 maiores, & minores vel *Domicellos*, *Domicellares*.

§. XV.

Et Capitulo Canonici ad laborem manuum procedebant, ^{*) Labor manuum vel labo.} qui vel in opere publico impendebatur, vel in laborantis cuiuslibet utilitatem privam cedebat, ita enim regula CHRODEGANGI habet: "Otiositas inimica est animae; propterea decernimus, vt ad iussione[m] Episcopi, vel Archidiaconi, vel Primicerii . . . Clerus de capitulo ad opera, vbi eis iniungitur, exeant, & cum bono animo absque murmuratione obedientiam suam explent; & quando communem operam non est necesse facere, postea vnusquisque, quod opus habet, faciat" a). Regula vero Aquisgr. constituit: vt non otio vacent . . . sed potius orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiae, aut certe propriis utilitatibus vacent; aut etiam doctrinis sanis, & diuersarum artium erudiantur disciplinis; ita videlicet, vt nullus in congregatione inutilis aut otiosus existens stipendia Ecclesiae inofficiosus accipiat" b).

a) Cap. 9. Conf. regula S. BENEDICTI cap. 48.

b) Cap. 133; quamvis igitur horarum canonicarum frequentatio inter praecipua Canonicoꝝ officia referretur, hoc tamen non vnicum esse, neque in Biographia Canonicoꝝ omnem rerum bene & vtiliter gestarum paginam implere debere. Patres concilii Aquisgranensis per deusam acui sui caliginem viderunt.

§. XVI.

Quae de morum correctione a CHRODEGANGO praecipuntur, vix non omnia e regula S. BENEDICTI excerpta sunt a). ^{Morum correctio.} Patres vero Concilii Aquisgr. statuunt: fraternae correctionis modum

modum in Euangelio praescriptum obseruandum esse, inobedi-
 denti, publica obiurgatione frustra correpto, subtractis coeteris
 alimentis, non nisi panem & aquam praebendum, dein con-
 gruam verberum castigationem adhibendam, eiusque latera, ne
 indurecant, iuxta Salomonem virgis assidue tundenda esse *b*);
 quodsi vero vel aetas, vel qualitas personae *c*) pernicacem ver-
 beribus castigari non fuerit, porro praecipunt: „ vt sit locus
 intra claustra Canonorum, sicut multis in locis noscitur esse, quo
 ad tempus retrudantur, & secundum modum culpae castigentur,
 vt iuxta Apostolum *d*) traditi satanae in interitum carnis spiritus
 saluus sit in die Domini “ *e*).

a) Vid, Cap. 14—19 & conf. cum reg. S. BENED. cap. 23—27 & 30.

b) *Ecclesiastici* XXX, 12.

c) Nobiles, aut etiam ad ordinem eminentem promoti.

d) I Cor. V, 5.

e) Cap. 134. Hinc per obseruantiam orta esse videtur *inuisdittio domestica*, quam
 olim Ecclesiae etiam collegiatae exercuerunt, & hodie plerumque Ecclesiae ca-
 thedrales in suos exercent; hanc obseruationem confirmat cap. 13. *de officio iud.*
ord. in verbis: „Excessus tamen Canonorum cathedralis Ecclesiae, qui *consue-*
verunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, quae talem hactenus
 consuetudinem habuerunt, . . . corrigantur. “

parentibus obliti referendi sunt, de quibus mox (§. XXIX) dicendi occasio recurrit.

a) „Si aliquis ex Clero infirmatur, qui ad hunc ordinem se peculiariter iunxerint.“
Cap. 28, Cap. 2.

b) Cap. 121.

c) Fideles . . . suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & milites Christi alerentur, & Ecclesiae exornarentur, pauperes recrearentur“ &c, Cap. 116. Inde natum esse videtur discrimen inter Canonicos praebendatos & non praebendatos, qui *Canoniam*, ut aiunt, *sine praebenda* obtinent, & reuera inter expectantes referendi sunt, quo pertinent cap. 9 & 19 de praebendis & cap. 8 de concessione praeb., quorum summaria habent: *recepto in Canonium, quam cito facultas se obtulerit, debetur praebenda*.

§. XVIII.

Ius recipiendi Canonicos.

Ius recipiendi noua collegii membra, siue, ut vita communi dissoluta dicere solemus, ius conferendi canonicatus & praebendas soli Episcopo in Ecclesiis cathedralibus, atque sub eius inspectione Praepositis in collegiatis competuisse videtur; hos enim solos alloquitur Concilium Aquisgranense, ubi de recipiendis Canonicis agit a). Cum tamen negotia grauiora, potissimum conseruationem & perfectionem Collegii concernentia, ad quae nouorum membrorum in Collegium cooptatio referenda est, communi consensu in Capitulis definirentur, verosimile esse iudico, Episcopos de recipiendorum numero & selectu commune cum congregatione consilium iniisse. Facta dein separatione mensae Episcopalis ab illa Canonicorum, ad sola Capitula sensim transit ius ordinariam conferendi Canonicatus, quod hodie adhuc obtinent b); ad illud acquirendum potissimum facie-

faciebat: quod 1mo ius adfiscendi; nouos sodales collegiale esse, proin soli congregationi Canoniorum excluso Episcopo competere videretur; 2do facta bonorum hucusque communium diuisione, & certa portione mensae episcopali assignata, Episcopi tacite iuri disponendi de redditibus Canoniorum propriis renuntiaffent; e contra 3tio collegia Canoniorum, e quorum separatis redditibus neorecepti sustentabantur, Patronis comparari possent, qui vel beneficia fundarunt, aut a fundatoribus causam habent; denique 4to eodem fere tempore ordinatio ab assignatione ministerii in certa Ecclesia obeundi seiungeretur, ideoque Clerici iam ordinati admissio in communionem reddituum, absque interueniente auctoritate Episcopi, eo facilius locum habere potuerit.

a) Vid. Cap. 118. 119. 122., quorum verba mox citanda sunt.

b) Id ostendi in Programmate: *de iure beneficia reseruata vi indulti conferendi* §. XXIX. seq.

§. XIX.

Nullibi, neque in regula CHRODEGANGI, neque in Aquisgranensi certus pro qualibet Ecclesia Canoniorum numerus determinatur, sed haec tantum Praepositos monet, „vt in Ecclesiis sibi commissis non plures admittant Clericos, quam ratio finit, & facultas Ecclesiae suppetit; ne, si indiscrete & extraordinarie plures aggregauerint, nec ipsos gubernare, nec caeteris Ecclesiae necessitatibus, vt oportet, valeant adminiculari. Sunt namque nonnulli, vanam gloriam ab hominibus captantes,

C 2

qui

*Recipit.
dorum nu-
merus.*

qui numerosam Cleri congregationem volunt habere, cui nec animae nec corporis curant solatia exhibere. . . Proinde Praepositis solerter providendum est, vt in hoc negotio modum discretionis teneant; scilicet, vt nec plus, quam oportet, & possibilitas Ecclesiae suppetit, in congregationem admittant, nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa auaritia abiciant “ a). „ In locis igitur, vbi permodicae sunt res Ecclesiae, aut forte quorundam abstractu valde attenuatae, pauci numero, magni tamen constituantur officio “ b).

a) Cap. 118.

b) Cap. 132. Tum temporis igitur de fixo Canonicorum numero & Capitulis clausis nondum cogitatum fuit; sed vita communi dissoluta Collegia Canonicorum statim animaduertere debuerunt, reditus, qui ad exhibendam mensam communem abundabant, ad oeconomiam cuiuslibet priuatae non sufficere; necesse igitur fuit, vt, communiore vitae sublata, in quibusdam Ecclesiis diminueretur numerus Canonicorum, & in omnibus ita determinaretur, vt tantum tot in communionem redituum admitterentur sodales, quot salua bonorum substantia ex illis sustentari poterant. Sicut vero in rebus angustiis diminutio numeri permissa, ita, cum tantum ad augendam rem priuatae Canonicorum tenderet, prohibita fuit, quo pertinet cap. 13 de constitutionibus in verbis: „ ex parte Episcopi Eduensis fuit propositum, quod Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes praebendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduensi statum, licet non sint diminuti eius reditus, restrinxerunt; nolentes igitur “ &c. Conf. cap. 10 de concess. praeb. cap. 22, 26 de praebendis. cap. 25 eod. tit. in 6to, cap. 3 de concess. praeb. in 6to, in quibus de Ecclesiis numeratis & non numeratis, de Canonicorum numero vi privilegii papalis vel per statuta determinato agitur.

§. XX.

In neutra etiam regula speciales determinantur qualitates ^{Recipiendorum} ~~qualitates~~ eorum, qui in congregationem Canonicorum recipiendi erant; hinc recte colligitur, alias qualitates desideratas non fuisse, praeter illas, quas ad ordines suscipiendos sacri Canones praescripserant; eo ipso enim, quod quis collegio Canonicorum adscriberetur, etiam ad ministerium Ecclesiae in superiore vel inferiore gradu obeundum destinabatur, quod sine ordinis susceptione peragi non potuit. Tantum vero abest, ut ingenuitatis vel nobilitatis qualitas in recipiendis requireretur, ut potius a quibusdam Episcopis non nisi serui Ecclesiarum ad collegia Canonicorum adsciri fuerint, quem abasum quidem e privato studio facilioris regiminis, ex auaritia, vel e dominandi libidine ortum iam CAROLVS M. prohibuerat a), & Concilium Aquisgranense denuo reprehendit, atque ex ea ratione, quod nulla sit apud Deum acceptio personarum, nullam conditionem a collegiis Canonicorum excludi praecipit b).

a) A. 789, cap. 72. „Et non solum seruilis conditionis infantes, sed etiam ingenorum filios aggregent.“ Apud HARZHEIM *Conc. Germ.* T. I, pag. 282.

b) „Sunt nonnulli, qui tantum ex familia ecclesiastica Clericos in sibi commissis congregent Ecclesiis, & hoc ideo facere videntur, ut, si quando eis aliquid incommodum fecerint, aut stipendia opportuna subtraxerint, nihil querimoniae contra se obicere praesumant, timentes scilicet, ne aut seuerissimis verberibus afficiantur, aut humanae seruituti denno crudeliter addicantur. Hoc autem non ideo dicitur, ut ex familia Ecclesiae probabilis vitae in congregatione non sint admittendi, praesertim cum apud Deum non sit acceptio personarum, sed potius, ut, propter quam intulimus occasionem, nullos Praelatorum seclusis nobilibus, viles tantum in sua congregatione admittat personas.“ cap. 119.

C 3

§. XXI.

*Continua
tio, in
sequenti*

Vita communis, monasticae simillima, nullas suppeditavit illecebras, quibus homines armis, venationi & otio affueti, quales tunc temporis ingenui & nobiles erant, capi potuissent; sed fractis aliquando inuisi claustri repagulis mira rerum conuersio subsecuta est; nos enim in extremo opposito haerere, Ecclesias cathedrales fere a solo militari genere occupatas, non conditioni seruili tantum, sed ordini etiam ciuico aditum ad eas praeclusum esse videmus. Non est difficile, huius mutationis causas reperire: vita enim communi abiecta nihil officii superesse videbatur, quam horarum canonicarum decantatio, quam, instituta comparatione inter beneficia ecclesiastica & saecularia seu feuda, in constitutos responsales, quos hodie Chori Vicarios nominamus, velut subuassallos deuoluerunt *a)*; mox etiam beneficiorum pluralitas inualuit, cum summi Pontifices saltem cum illustribus & literatis dispensandum esse putarent *b)*; inde per statuta diminuta fuit residentia, & haec ipsa denuo per varias indulgentias *c)* in quibusdam Ecclesiis ad tempus breuissimum reducta, ut eo facilius plurium praebendarum pingues redditus percipi possent; hinc nemini mirum videbitur, quod institutum Canonicorum in tanta reddituum affluentia e militari genere procreatis ita praeplacere coeperit, ut non tantum Canonicatus & praebendas appetere, sed pedetentim etiam suo generi vindicarent.

a) In Statutis Ecclesiae Hildesienfis habetur: „qui legitime impeditus venire non poterit, mittet pro se idoneam responsalem.“ Vid. etiam WÄRTWIRN *Subsid. dipl.* Tom. I, pag. 51. Tom. III, pag. 91. Hi Vicarii temporanei erant, a Ca-

monicis pro tempore absentiae quasi conducti; alii dein in re beneficii constituti fuerunt, qui se *Vicarios perpetuos* nominarunt; vid. subscriptiones in diplom. apud WÜRDWEIN *Nou. Subsid.* Tom. I. pag. 325. Tom. XI. pag. 178. *G. Lud.* BOEHMER *obs. ru. iur. canon.* obseru. VI. in appendice docum. pag. 232, sequ.

6) Cap. 23. *de Praebend.* cuius initium ostendit, iam plura beneficia & dignitates in vno subiecto coniuncta fuisse. Substitutio aliorum in officio psallendi, diu ante vitam communem Canonicorum iam aeno Insiniani introducta fuit, vt patet ex eius constitutione in l. 42 §. 10 Cod. *de Episcopis & Clericis*, cuius verba a moribus quorundam Canonicorum aeni nostri non prouis aliena hic describo: „praeterea sancimus, vt omnes Clerici per singulas Ecclesias constituti *per se ipsos* psallant nocturna, & matutina & vespertina, ne ex sola rerum ecclesiasticarum con-
funtione Clerici appareant, nomen quidem habentes Clericorum, rem autem non habentes Clerici. . . Si enim multi laicorum, vt suae animae consulant, ad san-
ctissimas Ecclesias confluentes studij circa psalmodiam ostenduntur, quomodo ia-
decens non fuerit, Clericos ad id ordinatos non implere suum munus?“

7) E. g. certo tempore ad equitandum, ad curandam valetudinem concessio; peregrinatione aliqua sacra pro determinato tempore residentiae computata; aut concedendo gratiosam absentiae veniam, & quae sunt similia. Ipsa residendi obligatio in cathedralibus Ecclesiis ad vnam partem officij ita restricta fuit, vt, qui vel Matutino, vel summo Sacro aut Vesperis interfunt, pro integra illa die in Ecclesia vesedisse censentur.

§. XXII.

Diuersa in vita communi Canonicorum officia occurrunt, quae negotiorum diuersitas, vel instituti ratio exigebat; inter haec potissima sunt officia Praepositi seu Archidiaconi, Primi-
cerij, Scholastici, Cantoris, Cellarii, Portarii vel Ianitoris, & Prochotrophij Praefecti.

*Diuisa
Canonicorum
officia.*

Suprema equidem & immediata congregationis cononicae cura, Episcopo incumberebat, verum ob sollicitudinem toti Dio-
cesi

cessi impendendam, ob itinera ad Concilia provincialia vel Placita generalia suscipienda, ob visitationem Dioeceseos vel missionem Dominicam obeundam facile praeuideri potuit, eum coadiutoribus in suo munere indigere; hinc ubicunque Episcopo quidquam iniungitur, haec adhibetur formula: vt Episcopus, *vel qui sub ipso est*, prouideat, iudicet, corrigat &c. Quamuis igitur vniuersae congregationis cura Episcopo tanquam eius Rectori primario iniuncta fuerit, singulae partes tamen per substitutos officiales expleri poterant, si Episcopus iusto impedimento detinebatur.

§. XXIII.

*Generatio
de his offi-
ciis.*

Ius distribuendi haec officia penes solum Episcopum fuit, qui, nulla habita ratione ordinis, gradus aut aetatis, determinatis functionibus illos praeficere potuit, quos prae reliquis magis idoneos esse iudicabat, eoquod officiales Episcopi tantum vice fungerentur, a quo etiam necessaria auctoritate ad compescendos inobedientes instruendi erant. Coeterum in officio constituti tum demum ab eodem remouebantur, cum congregationi inutiles, muneris sui negligentes essent, & saepius incassum moniti non respicerent a).

Sed cum inter Episcopos & collegia Canonicorum de administratione, vsu & dispensatione reddituum saepius rixarum & inuidiae materia oriretur, quod Episcopi quandoque, parco victu Canonicis relicto, amplissimos redditus in consanguineos profunderent, vel lautissime viuendo dissiparent, res eo deducta

ducta fuit, vt Episcopi, sua parte ex massa hucusque communi accepta, primum a vita communi secederent, & Canonici similiter res separatas haberent. Si igitur ab hac epocha, vt (§. XVIII.) vidimus, collegia Canoniorum sensim ius priuatum recipiendi nouos sodales sibi vindicarunt, multo magis a iudicio & speciali fiducia Capituli pendere debuit electio illorum, quibus cum administratione bonorum & negotiorum salus collegii concredita fuit; ad haec officia vero potissimum pertinent illud Praepositi & Decani, quae, quantum scio, etiamnum vbique electiua sunt *b*); Episcopis quandoque relictum fuit ius denominandi ad officium Custodis & Scholastici, quibus nullus cum salute collegii nexus intercedit.

a) „Oportet Ecclesiae Praelatos, vt de congregatione sibi commissa tales *eligant* boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis secure possint partiri; quibus etiam talem conferant potestatem, vt vice illorum fungentes, inobedientes canonica censura corripere valeant . . . non enim constituendi sunt personaliter, aut eo ordine, quo in collegio fratrum admissi sunt, sed secundum vitae meritum, & spiritualium donorum praerogatiuam . . . Qui etiam . . . si crebro admoniti incorrigibiles extiterint, a ministerio propellantur.“ Reg. Aquisgr. cap. 138. Conf. regula S. Benedicti cap. 21.

b) Quamuis summi Pontifices quasdam Praepositorum vt reseruat conferant, per hanc tamen reseruationem non ius Episcopi, sed ius eligendi Capitulo competens impeditur.

§. XXIV.

Ad omnes muneris episcopalis partes Praepositus vocatus fuit, cui cura congregationis in spiritualibus & temporalibus sub Episcopo incumberebat *a*). Verum, vt fieri solet inter homines, qui rerum sibi vicinarum & iam sensus incurrentium illecebris for-

D

tius

tius trahuntur, quam spiritualium, quas non nisi fide aut intellectu assequi licet, Praepositi, cum mensa Episcopi ab illa Canonicorum seiuncta esset, neglecta disciplina domestica, plerumque in villis ad Ecclesiam pertinentibus commorabantur, bonis temporalibus & reddituum perceptioni intenti, quos quandoque in rem suam priuatam vertebant, vt eadem contentiones de iniqua rei communis dispensatione, quae paulo ante Episcopus & collegia Canonicorum diuiserant, nunc inter haec & Praepositos re-
rudescerent.

a) Praepositos iam tum temporis curam bonorum & reddituum gessisse, patet ex reg. Aquisgr. cap. 139, ubi: „debet igitur cunctae congregationi vtilis esse, & de ministerio sibi commisso fideliter prodesse. Ea vero, quae fratribus dare debent, cum caritate tempore opportuno incunctanter praebent.“ In regula CHRODEGANCI Praepositus vbique sub nomine Archidiaconi occurrit.

§. XXV,

*Eius vestigia hodie
nae*

Inde plura manarunt instituta, quae nunc adhuc in collegiis Canoniorum perdurant; cum enim

imo Praepositus in vita communi, plurimum in negotiis Ecclesiae temporalibus occupatus, censeretur legitime abesse, ideo hodieum in plerisque Ecclesiis a Residentia prorsus immunis est a); cumque

2do ob eandem rationem congregationibus capitularibus rarissime interesset, ab illis seorsim in quibusdam Ecclesiis saltem per obseruantiam exclusus fuit; imo res aleae plena videri poterat, Praepositum ad congregationes capitulares admittere, eoquod
ipsum

ipsius & Capituli studia circa usum & dispensationem rerum temporalium in diuersa traherentur *b*); quamuis vero

3to hae lites per pacta & capitulationes cum neoelectis initas ita sopitae fuerint, vt praesentia Praepositi in conuentu capitulari deinceps innoxia videri potuerit, nihilominus hodieum plures Praepositi secundum formam antiquam spondere tenentur, quod Capitulum congregatum nonnisi vocati accedere velint; aut saltem directorium negotiorum ita penes Decanum fuit firmatum, vt praesente Praeposito nihilominus praesideat & deliberanda proponat; denique

4to vi eorundem pastorum in pluribus Ecclesiis ius colligendi & administrandi certos redditus ita Praeposito fuit relictum, vt singulis collegii membris praebere teneatur fructus grossos, in determinata quantitate frumenti & vini consistentes, quos *corpus praebendae* vocant *c*).

a) In Ecclesia cathedrali Spirensi nequidem distributiones praesentibus dari solitas lucratur, etiam si diuino officio interfit, adeo a seruitio chori alienus esse censetur.

b) Vid. STRYBEN R. *Bedenken* Th. II, Num. XL, *Von der Domprobste Sitz und Stimme im Capitul.*

c) WÜRDWEIN *subsid. dipl.* Tom. I, pag. 257.

§. XXVI.

Decani vocabulum in institutis vitae communis Canonico-^s *Decani*, tum non occurrit; in regula vero S. Benedicti praecipitur: „Si maior fuerit congregatio, eligantur de ipsis fratres boni testimo-

nii & sanctae conuersationis, & constituantur *Decani*, qui sollicitudinem gerant super Decanias suas in omnibus secundum mandata Dei & praecepta Abbatis sui “a). Hinc denominationem in claustra Canonicorum transisse, & illi fuisse tributam, verosimile est, qui primum locum post Praepositum tenebat, hunc vero a Primicerio occupatum fuisse, e quibusdam capitibus regulae CHRODEGANI colligitur b); Primicerium igitur Decani munus vita communi dissoluta obiisse, eo magis verosimile est, quod ipsius nomen & Dignitas, nisi in Decanalem conuersam esse dicamus, profus disparuisset.

a) Cap. 21. Decanus denis monachis praefectus fuit; hinc quandoque plures Decani in eodem monasterio constituti fuerunt, hanc disciplinam etiam in monasteria Canonicorum migrasse ostendit *Guil. HOFFMANN* in Dissert. de *Decanis & Decanibus* §. 11.

b) Cap. 3, 4, 25 & 34, in quibus primum ab Archidiacono seu Praeposito locum tenet.

§. XXVII.

γ) *Praefecti cellarum uinariae & pistrinae.*

Cum magna pars oeconomiae domesticae in pane & uino Canonicis praebendo consisteret, Episcopo in regula Aquisgranensi iniunctum fuit: „ut fratribus Cellarium non uinolentum, non superbum, non tardum, non prodigum, sed moribus honestum ac Deum timentem constituat, qui & stipendia fratrum fideliter seruet, & diligenti cura administret, & in administrando nullatenus fratres contristet; cui etiam pistrinum fratrum committendum est, ut illud ita vigilantissima cura custodiat, ne ministri ibidem deputati anonom fratrum aut furtim subripiendo,

aut

aut alio quolibet modo negligenter viuendo dissipent. Hi vero famuli eligantur de fidelissima Ecclesiae familia, & his officiis diligenter erudiantur, vt scilicet & pistoria arte & fidei puritate (?) necessitatibus fratrum opportunissime valeant suffragari. Eadem quoque forma de Cocis seruanda est a).

a) Cap. 140. Primum officium hodieum superest, alterum exoleuit, postquam panes praebendales non amplius in natura inter Canonicos distributi fuerunt.

§. XXVIII.

Tales regula Aquisgranensis Cantores constitui iubet, qui ^{d) Cantoris,} „suauitate lectionis & melodiae & doctos demulceant, & minus doctos erudiant“ a). Non vnum tantum, sed plures in qualibet Ecclesia tum temporis constitutos fuisse Cantores, totum citati capitis argumentum prodit. Cantorum munus tum in persoluendo diuino officio, tum in erudiendis aliis huius artis adhuc ignaris versabatur; quoad primum ipsis iniungitur, vt provideant, „quando temperate, quandoque submisso diuinum agatur officium, scilicet vt secundum numerum Clericorum, & officii qualitatem & temporis prolixitatem cantum protendant, & voces moderentur caeterorum. Sonum etiam vocalium literarum ornatè perstreant. His vero, qui huius artis minus capaces sunt, melius conuenit, vt fileant, quam cantare volendo, quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant.“ Quoad alterum praecipitur: „vt constituantur seniores fratres probabilioris vitae, qui tempore statuto vicissim cum *Cantorum schola* sint, ne hi, qui discere debent, aut otio vacent, aut inanibus & superuacuis fabulis

bulis instent“ *b*). Cantorum Schola defuisse videtur, cum Canonici inualascente beneficiorum pluralitate responiales, seu vicarios constituere tenerentur.

a) Cap. 133.

b) Cap. 137. E schola Cantorum derivandae esse videntur fundationes, quae hodie, dum pro pueris choralibus (*Chorknaben*) in quibusdam Ecclesiis existant,

§. XXIX.

a) *Scholasticis,*

Eadem regula Ecclesiarum Rectores inuigilare iubet, „vt pueri & adolescentes, qui in congregatione sibi commissa *nurtuntur vel erudiuntur*, ita iugibus ecclesiasticis disciplinis constringantur, vt eorum lasciuia aetas, & ad peccandum valde procliuis, nullum possit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in hisce custodiendis, & spiritualiter erudiendis talis a Praelatis constituendus est vitae probabilis frater, qui eorum curam summa gerat industria, eosque ita arctissime constringat, qualiter ecclesiasticis doctrinis imbuti, & armis spiritualibus induti, & Ecclesiae vtilitatibus decenter parere, & ad gradus ecclesiasticos quandoque digne possint promoueri“ *a*).

Quamuis de disciplinis a Scholastico tradendis in hac regula nihil occurrat, id tamen tum a fine indigitato, tum aliunde velut notum supponi videtur, eoquod iam a CAROLO M. praeceptum fuisse, „vt scholae legentium puerorum fiant, psalmos, notas, computum, Grammaticam per singula monasteria vel Episcopia (claustra Canonorum cathed.) discant; sed & libros catholicos bene emendatos habeant“ &c. *b*). Scholis illis clau-

claustralibus cum vita communi cessantibus, in quibusdam Ecclesiis iuniores Canonici in domo Scholastici, velut in communi Paedagogio instituti fuerunt; donec studiis generalibus, ut vocabantur, vel Academiis erectis, etiam Scholasticorum paedagogia diffluere coeperint, atque iunioribus Canonice primum permiffum, deinde per statuta adeo iniunctum fuerit, ut in aliqua studiorum Vniuersitate Theologiae, iuri canonico aliisque disciplinis statui suo congruis operam nauarent c).

a) Cap. 135. Haec simul faciunt ad confirmandum id, quod superius (§. XVII) dixi, non omnes, qui in congregatione viuunt, Canonicos fuisse; hic enim discernitur inter eos, qui in congregatione *nutriuntur vel eruduntur*; siquis putet, eos, qui tantum erudiebantur, pueros extraneos fuisse, scholam claustralem statim horis frequentantes, ibidem deprehendit, clericos fuisse seu tonsuratos, ad vitam communem adstrictos, qui ad gradus ecclesiasticos, seu ad ordinum susceptionem praeparabantur; ita enim cit. cap.: „ob hoc constituendum oportuit, ut, si quis in Clero puer est, aut adolescentes existunt, omnes in vno conuallu atrii commorantur . . . deputati probatissimo Seniore, quem & magistrum doctrinae, & castitiae habeant.“ Similiter in regula CHRODEGANGI cap. 2. constituitur: pueri parui vel adolescentes in oratorio vel ad mensas cum disciplina ordinis suos custodiant. De pueris a parentibus suis monasterio oblati vid. REG. BENEDECTI cap. 59. 30 & 37.

b) HARTHEIM Tom. I. pag. 282, An. 789.

c) FLOERKE de Canonico Scholastico. Ge. Lud. BOEHMER de tempore studiorum legitimo a Canonicis obsequando in eius Obseru. J. Can. Num. VII.

§. XXX.

Licet scholae claustrales interierint, hodie tamen Cantori & Scholastico id iuris commune est, quod iuniores Canonici seu Domicellares eorum correctioni & disciplinae adhuc subsint.

Can-

Cantori speciatim incumbit, in frequentationem chori, Scholastico, in eorum mores & studia literarum inuigilare; e qua disciplina siue post certi temporis per statuta definiti lapsum, siue studio biennali aut triennali absoluto, siue tum demum solenni emancipationis ritu dimittuntur, si certus post ipsos receptorum numerus fuerit completus.

Cantores caeteroquin etiamnum in regula

1mo officii diuini in choro celebrandi curam gerunt, ideoque Vicarii eorum correctioni speciatim subiiciuntur; non tamen

2do ipsimet nunc canendo praesere solent, sed hoc munus in Vicarios constitutos, ideo Succentores dictos, deuoluerunt, quibus ob hanc causam

3tio e redditibus ad speciale officium Cantoris destinatis, in regula pensionem annuam praebere tenentur.

§. XXXI.

*Continua-
tio.*

Scholae claustrales cum vita communi non statim dissoluae, sed in aedes Scholastico assignatas tantum translatae fuerunt, in quibus iuniores Canonici sub Scholastico vitae recte, morum & doctrinae magistro vitam communem continuabant. Verum duo in documentis historicisprehenduntur, quae his scholis prorsus abrogandis ansam dederunt: primum, quod Scholastici integras suorum discipulorum praebendas percipientes, ex cupiditate & res suas augendi studio, illis vitae subsidia nimis parce

parce ad mensurauerint; hinc eadem querelae a Domicellaribus contra Scholasticos propositae fuerunt, quas Capitula tum temporis contra Praepositos mouebant. Alterum fuit, quod Scholastici quandoque ipsimet literarum non satis gnari, aut sui meritis incurii essent; vbiq; vero deprehenderetur, in Academiis artes & scientias maiori cum fructu hauriri posse; hinc, Scholasticis etiam inuitis, Domicellaribus permillum fuit, vt relicta schola canonica ad Academiis studiorum causa proficiscerentur. In locum scholarum claustralium aliae subrogatae fuisse videntur, quae modo plerumque Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis sunt adnexae, intuitu quarum

1mo Scholastico hodie dum ius inspectionis & visitandi competit; cumque

2do. hae scholae e redditibus ad scholam claustralem olim destinatis erectae fuerint, e quibus decerpta portio vel iure perpetuo Ludimagistro, assignata fuit, vel a Scholastico singulis annis eidem praebenda est, ideo

3tio Scholasticus ius quasi patronatus obtinet, vi cuius Ludimagistrum denominare atque constituere potest; ex eadem ratione

4to, si de supplenda congrua Ludimagistri, vel de refectione scholae agatur, hi sumtus in regula e redditibus Scholasteriae, ad haec onera vi fundationis destinatis, praestandi sunt; cum denique

5to. Scholasticus vix non solus olim literis imbutus esset, aut scientia prae aliis collegii membris eminenter, ideoque ad chartas Ecclesiae concipiendas & conscribendas, atque ad alia negotia in scriptis expedienda adhiberetur, hodie ipsi vi statutorum plerumque specialis incumbit obligatio, iura Ecclesiae tum extra tum intra iudicium defendendi.

ξ) *Custodis*

Officium Custodis in neutra regula describitur, sed in illa **CHRODEGANI** tantum occasione pauperum matriculae inscriptorum eiusdem mentio fit. Cum enim auctor regulae animaduertisset, hosce pauperes rerum christianarum ignaros & incurios esse, praecepit, ut alternis sabathis in Ecclesia congregati doctrina christiana imbuerentur; in quem finem profequitur: „dicta tertia, si Episcopus non venerit, tunc Presbyter Custos Ecclesiae S. Stephani a) in vices illius iuxta capacitatem suam & legat, & doceat eos viam salutis . . . & ipsi Presbytero confessiones suas bis in anno faciant ipsi matricularii“ b). Vnde colligitur Custodem Ecclesiae cathedralis

imo velut Archipresbyterum urbanum consideratum fuisse, qui vice Episcopi in officio diuino, in praedicatione verbi diuini, & in Sacramentorum administratione fungebatur; ideoque

2do Custos etiamnum ille inter Canonicos Presbyter est, cui cura animarum in collegio incumbit; cumque

3tio negotia inter Capitulum & extraneos in Ecclesia inrentur c), verosimile est, sigillum inter res pretiosas Ecclesiae a Custode seruatum fuisse, & ob hanc causam eum hodieum in pluribus Capitulis etiam sigilli custodem esse.

a) In qua Cathedra episcopalis constituta est,

b) Cap. 34.

c) „*Actum & datum* in choro Ecclesiae.“ apud WÜRDTWEIN Diplomataria I, pag. 229. *Ante maius altare*, ibid, pag. 231. *Iuxta chorum*, pag. 278 345. Olim contractus plerumque inreiuando, tactis Sanctorum reliquiis, firmati fuerunt; capsulae vero reliquiarum etiam in Ecclesia seruabantur, cuius claves penes Custodem erant, vt colligitur ex eiusdem regulae cap. 4. Inde deriuandum esse videtur ius, Custodibus plerumque competens, constituendi aedituus & campanarios,

§. XXXIII.

Quae de officio Portarii dicenda forent, e superius (§. III) <sup>a) Portarii
& ptocho-
trophio
Praefecti.</sup> allatis satis elucefcunt. Cum in regula CHRODEGANCI reperiatur, quosdam pauperes matriculae inscriptos fuisse, & ex Ecclesiae redditibus stipendia percepisse a), de his vero in regula Aquisgranensi nullum occurrat vestigium; verosimile est, pauperes illos matricularios deinceps in ptochotrophio congregatos fuisse. Hodie enim plerisque Ecclesiis cathedralibus hospitalia adiuncta esse cernimus, de quibus in regula Aquisgranensi, velut de re iam tum temporis vbique existente, constituitur: „vt Canonici tam de frugibus, quam etiam de omnibus eleemosinarum oblationibus in vsus pauperum decimas libentissime conferant ad ipsum hospitale; & boni testimonii de ipsa congregatione frater constituatur, qui hospites & peregrinos aduentantes suscipiat, eisque neces-

ULB Halle
007 366 752

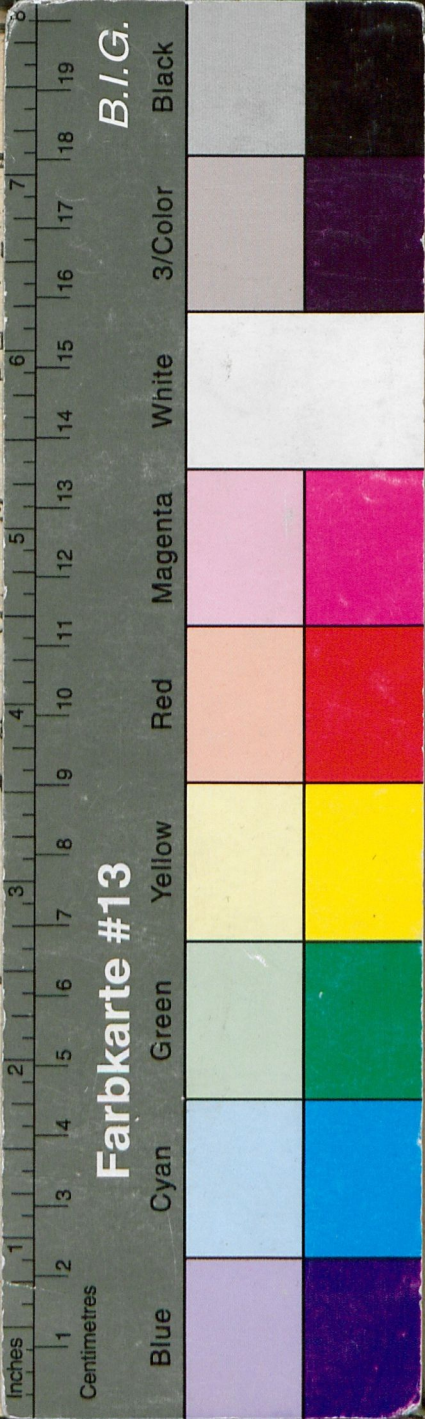
3

VD 18

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIS ECCLESIASTICI
DE
VITA CANONICORVM
COMMVNI
EIVS QVE
VESTIGIIS HODIERNIS.

1795-1.
145
13

QVAM CVM SVBIVNCTIS
EX VNIVERSO IVRE POSITIONIBVS
IN ALMA IVLIO-DVICALI WIRCEBVRGENSIUM ACADEMIA
AVCTORITATE INCLYTI IVRECONSVLTORVM ORDINIS
PRAESIDE

IOANNE PHILIPPO GREGEL,
I. V. D. REVERENDISS. ET CELSISS. S. R. I. PRINCIPIS EPISCOPI WIR-
CEB. FRANCIAE O. D. CONSIL. ECCLES. IVRIS ECCLES. PROF. PVBL. ORD.
INSIGNIS ECCLESIAE COLLEG. IN HAVGIS CANON. CAPIT.

PRO
LICENTIA SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
LEGITIME CAPESSENDI

PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVMMITTIT
MICHAEL ANTONIVS LOEWENHEIM,
DETTELBACKENSIS.

WIRCEBVRGI IN AVDTORIO IVRIDICO
DIE XVIII IVLII MDCXCXV.

TVPIVS FRANCISCI ERNESTI NITRIBITT, VNIVERSITATIS TVPOGRAPHI.